

Drastische versmalling middelenpakket dreigt

Teelten komen in de problemen

Het effectief middelenpakket staat al jaren onder druk. Er zijn ontwikkelingen die het pakket nog verder zullen versmallen, wellicht drastisch. Probleem is dat er op dit moment nog onvoldoende alternatieven beschikbaar zijn, zoals biologische middelen. Gaan de Europese en Nederlandse land- en tuinbouw het redden met de middelen die overblijven?

“Het is zeker niet uitgesloten dat het effectief middelenpakket zo smal wordt, dat bepaalde teelten straks niet meer mogelijk zijn”, zegt Nefyto-directeur Maritza van Assen. “Telers worden technisch voor een probleem gesteld, doordat zij over onvoldoende middelen beschikken om alle ziekten, plagen en onkruiden te bestrijden. Bovendien veroorzaakt een onvoldoende breed effectief middelenpakket voor telers een bedrijfseconomisch probleem, bijvoorbeeld op het gebied van arbeid. Voor veel chemische gewasbeschermingsmiddelen zijn er op dit moment nog geen alternatieven in de vorm van biologische middelen of laag-risicomiddelen. Een aantal van die middelen is al wel ontwikkeld, maar het Europese toelatingsproces hiervoor is nog onvoldoende uitgewerkt. Daardoor zijn de dossiers nog niet compleet en kan het toelatingsproces nog niet in gang worden gezet of neemt het veel tijd in beslag.”

Tom Smit, development & registration manager bij Nefyto-deelnemer Bayer CropScience en voorzitter van het Nefyto Core Team, schetst de situatie: “Wereldwijd zijn er zo'n duizend actieve stoffen in de markt. Daarvan zijn er minder dan 400 toegelaten in de Europa en daarvan weer zo'n 300 in Nederland. We verwachten dat dit aantal de komende jaren nog verder omlaag gaat, misschien zelfs drastisch. Dit onder meer als gevolg van de nadere invulling van de Europese gewasbeschermingsverordening 1107/2009.”

Cut-off criteria

Door de herbeoordeling van actieve stoffen in het kader van Richtlijn 91/414 is het aantal toegelaten actieve stoffen in Europa de afgelopen twintig jaar fors verminderd. Inmiddels is deze Richtlijn opgevolgd door Verordening 1107/2009. Een aantal details van deze Verordening moet nog worden uitgewerkt.

“De verwachting is dat hierdoor van een groot aantal actieve stoffen de toelating vervalt”, aldus Maritza van Assen. “Zo is het de vraag hoe de zogeheten cut-off criteria zullen worden ingevuld. Deze werken als volgt: heeft een stof bepaalde toxische eigenschappen voor milieu of gezondheid, bijvoorbeeld hormoonverstoring, dan wordt de stof per definitie niet toegelaten. Niet meegevoerd wordt of de toepassing daad-

werkelijk risico's oplevert en in hoeverre er blootstelling is. De verwachting is dat hierdoor belangrijke actieve stoffen zullen sneuvelen.”

Bee guidance

Nieuw is de bee guidance, opgesteld vanwege het probleem van de verhoogde wintersterfte bij bijen. “Deze bee guidance kan voor problemen zorgen”, stelt Tom Smit. “Er zijn nog veel onduidelijkheden over de eisen die aan het toelatingsonderzoek worden gesteld. Zo zijn veel studies nog niet gevalideerd. Bovendien zijn de risico-aannames zo ruim gesteld, dat voor veel onderdelen niet kan worden volstaan met een zogeheten eerste tier-onderzoek. Er moet dan tweede tier-onderzoek worden gedaan, wat veelal veldonderzoek is.”

Zoals de risico-aannames nu zijn gesteld, moet er voor een groot aantal stoffen veel veldonderzoek worden gedaan. “Afgezet tegen de beschikbare onderzoekscapaciteit is de schatting dat dit 25 jaar onderzoek kost. Dat is uiteraard niet haalbaar”, zegt Tom Smit.

Substitutiestoffen

De actieve stoffen die de de cut-off criteria en de bee guidance overleven, worden onderverdeeld in vier categorieën: basisstoffen, laag-risico-

Maritza van Assen: “Telers worden voor een probleem gesteld, doordat zij over onvoldoende middelen beschikken om alle ziekten, plagen en onkruiden te bestrijden.”

Tom Smit: “De Verordening moet wel zodanig worden ingevuld, dat het mogelijk blijft om in Europa gewassen te telen.”

stoffen, ‘gewone’ stoffen en substitutiestoffen. De substitutiestoffen zijn wel goed goedgekeurd, maar worden aangemerkt als stoffen die men (indien mogelijk) moet vervangen door stoffen met een lager risicoprofiel.

Deze afweging wordt per toepassing op nationaal niveau gemaakt, door middel van comparative assessment. Vindt een nationale toelatingsinstantie een ander middel qua toepassing gelijkwaardig en heeft dat middel een lager risicoprofiel, dan krijgt de substitutiestof voor die toepassing geen toelating.

“Het is nu afwachten welke criteria worden gekozen om een stof als substitutiestof aan te merken”, zegt Tom Smit. “Vervolgens moet het systeem van comparative assessment worden uitgewerkt. Onze zorg is dat ook hier veel stoffen en toepassingen zullen sneuvelen.”

WGGA naar WG

Een ander probleem betreft de overgang van het WGGA (wettelijk gebruiksvoorschrift - gebruiksaanwijzing) naar een WG (wettelijk ge-

bruiksvoorschrift). Tom Smit legt uit: “Voorheen werd uitgegaan van Good Agricultural Practice (GAP). Het etiket schreef de dosering voor, maar niet het (maximale) aantal toepassingen. ‘Herhalen indien nodig’ stond dan op het etiket. Inmiddels is om milieukundige redenen het aantal herhalingen beperkt. Met de omzetting naar het WG zal dit voortaan altijd op het etiket worden vermeld.”

Probleem is dat een aantal teelten intensiever is geworden en dat zij nu meerdere teeltcycli per jaar hebben. Zo heeft radijs nu acht oogsten per jaar. “Daardoor zijn meer behandelingen per jaar nodig, soms meer dan het etiket aangeeft. Telers worden hierdoor voor een probleem gesteld”, aldus Tom Smit.

Maatschappij en politiek

“Naast de wet- en regelgeving staat het middelenpakket ook onder de druk van de maatschappelijke en politieke opinie”, constateert Maritza van Assen. “Denk daarbij aan de bovenwettelijke eisen die de retail stelt aan residuen op groente en fruit. Een groter probleem zijn onverwachte politieke beslissingen om toepassingen alsnog te verbieden, ook al hebben die het zware Europese en nationale toelatingsproces doorstaan. Een voorbeeld daarvan, buiten de landbouw, is het voorstel van staatssecretaris Mansveld om gebruik in de openbare ruimte en particulier gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verbieden.”

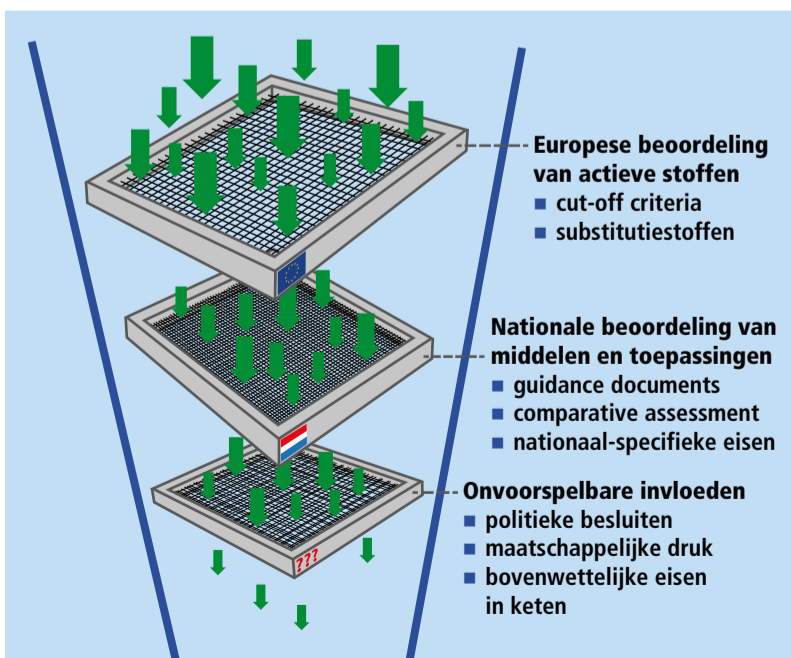
Teelten verdwijnen

“De vraag is: hoeveel actieve stoffen en toepassingen houden we straks nog over in Europa en Nederland”, zegt Tom Smit. “Dat is een grote zorg. Niet alleen voor de industrie, voor wie het steeds moeilijker wordt om nieuwe stoffen te ontwikkelen die aan alle eisen voldoen. Het is ook een zorg voor de land- en tuinbouw. En daarmee voor de eigen voedselvoorziening en de economie.”

Maritza van Assen vult aan: “De verwachting is dat het effectief middelenpakket zo smal wordt, dat be-

paalde teelten zullen verdwijnen. Naast ingrijpende gevolgen voor voedselvoorziening en economie, is de kans groot dat dit het effect heeft dat politiek en samenleving juist niet willen. Als we zelf minder produceren, zal er meer voedsel van buiten Europa moeten komen. Het is de vraag of het moreel verantwoord is dat zoveel landbouwgrond elders in de wereld wordt gebruikt om Europese monden te voeden, terwijl de mensen daar de grond nodig hebben om zichzelf van voedsel te voorzien. Denk ook aan het energiegebruik om deze producten te vervoeren.”

Tom Smit sluit zich hierbij aan. “In Europa staan de voedselzekerheid en voedselveiligheid op een zeer hoog niveau. Maar de Verordening moet wel zodanig worden ingevuld, dat het mogelijk blijft om in Europa gewassen te telen.” ■

Een schematische weergave van het systeem van toelating en de invloeden op het middelenpakket in Europa. Als het systeem te rigide wordt, kunnen Europese teelten in de problemen komen.

In het kort

- Er zijn ontwikkelingen die het effectief middelenpakket nog verder zullen versmallen. De verwachting is dat veel middelen de komende jaren zullen sneuvelen.
- In hoeverre dit gebeurt, hangt in belangrijke mate af van de nadere invulling van Verordening 1107/2009.
- Dat betreft onder meer de cut-off criteria, de bee guidance, substitutiestoffen en comparative assessment.
- Nationale politieke besluitvorming, bijvoorbeeld een verbod op toepassingen, wordt steeds moeilijker voorspelbaar.
- Door dit alles bestaat de kans dat er teelten zullen verdwijnen en Europa meer afhankelijk wordt van import van voedsel.
- Het is de vraag of het moreel verantwoord is zoveel voedsel elders uit de wereld te importeren.

Staatssecretaris wil verbod gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw

Staatssecretaris Mansveld (PvdA) heeft de Tweede Kamer via een brief laten weten dat zij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw wil verbieden. Dit omvat het gebruik in de openbare ruimte en particulier gebruik. Nefyto vindt dit voornemen onverantwoord en onaanvaardbaar.

De particuliere tuinbezitter komt hierdoor met lege handen te staan. Een effectieve beheersing van slakken, onkruid, insecten en schimmels is straks niet meer mogelijk. Als alternatief noemt de staatssecretaris het gebruik van kokend water, branders, chloor en schoonmaakzijn. Zij erkent dat hieraan risico's voor de consument zijn verbonden, maar meent deze met voorlichting te kunnen minimaliseren. De voorgenomen verboden zullen ook grote gevolgen hebben voor gemeenten, sportclubs, openbaar vervoer en eigenaren van bedrijfsterreinen. Deze partijen worden met grote kostenverhogingen geconfronteerd.

Nefyto heeft geschokt kennis genomen van de brief, omdat de staatssecretaris een streep wil halen door het toegestane gebruik van door het Ctgb zorgvuldig beoordeelde producten. Hierdoor leidt de sector een enorme economische schade. Met dit beleid komt het vertrouwen om te investeren in toelatingen van gewasbeschermingsmiddelen in Nederland, ook voor de economisch zo belangrijke land- en tuinbouwsector, ernstig onder druk te staan. ■

Staatssecretaris Wilma Mansveld

GEWASBESCHERMING MENSENWERK

Wouter Bulk

Wouter Bulk werkt sinds augustus 2011 als technisch adviseur bij Nefyto-deelnemer Certis. Zijn specialisatie is de bloembollenteelt. "Ik heb een agrarische HBO-opleiding gedaan in Dronten, studierichting plantenteelt. Van kinds af aan interesseer ik mij voor de agrarische sector, doordat mij ouders een bloembollen- en akkerbouwbedrijf hebben."

Na zijn studie heeft Wouter Bulk een tijd het bloembollenbedrijf van zijn familie geleid, om daarna in dienst te treden van de Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO). "Hier heb ik twee jaar lang gewerkt als stafmedewerker. Ik had een brede portefeuille, met onder meer collectieve promotie, mineralenbeleid en milieuwetgeving. Vanuit die functie heb ik veel te maken gehad met de voorbereiding van het Activiteitenbesluit, de nieuwe milieuregelgeving die sinds begin 2013 ook voor de landbouw geldt."

In augustus 2011 verkaste Wouter Bulk van de NFO naar Nefyto-deelnemer Certis. Die overstap combineerde hij met een verhuizing naar het Noord-Hollandse platteland, waar hij samen met zijn vrouw een klein bloembollenbedrijf is gestart. "Daar hebben we een bijzondere formule voor gevonden, waar we lang over hebben nagedacht. Ik werk fulltime bij Certis. Mijn vrouw runt het bedrijf, waarin we intensief samenwerken met partners. Op die manier kunnen we een kleinschalig bedrijf voeren in een tijd waarin schaalvergroting de bovenaan voert."

De stap naar Certis is bij Wouter Bulk ingegeven door de behoefte dicht bij de primaire sector te staan. "Dat is toch het mooiste. Het werk spreekt me aan door de uitwisseling van kennis met onze klanten en het oplossen van knelpunten voor de bloembollensector. De gewasbescherming als werkterrein is aantrekkelijk, omdat je daar de nieuwe ontwikkelingen van dichtbij meemaakt. Dat betreft nieuwe middelen, maar vooral ook nieuwe systemen. Daarin worden chemische middelen gecombineerd met biologische middelen en andere maatregelen. De glastuinbouw is daar al ver in, de open teelten maken daarin nu ook belangrijke stappen. Het is mooi om deze ontwikkelingen te volgen en tegelijk zelf ook ideeën te kunnen aandragen." Voor adviseurs in de bloembollenteelt is het belangrijk om ontwikkelingen in andere, grotere sectoren bij te houden, zoals de akkerbouw. "Vrijwel alles wat nieuw wordt ontwikkeld, is in eerste instantie bedoeld voor de grote sectoren. Dat houden wij nauwlettend in de gaten, om te zien of hierin ook mogelijkheden zijn voor een kleinere sector als de bloembollenteelt. Dat maakt ons vak zonder meer interessant." Gewasbescherming is mensenwerk, ervaart Wouter Bulk. En dat spreekt hem erg aan. "Voor een aantal ziekten en plagen is geen standaard oplossing. Samen met de teler en teeltadviseurs bedenken we dan een oplossing. Die gaat doorgaans verder dan alleen het adviseren van een middel. Dat kan bijvoorbeeld ook een wijziging in het bouwplan zijn. Dit meedenken in dergelijke oplossingen biedt meerwaarde voor de teler en voor mijzelf, dat gaat hand in hand." ■

Wouter Bulk: "Het is mooi om nieuwe ontwikkelingen te volgen en tegelijk zelf ook ideeën te kunnen aandragen."

Ctgb werkt aan efficiëntie

Kortere doorlooptijden en toetsbaar zijn

Sinds begin 2013 is Luuk van Duijn secretaris/directeur van het Ctgb. Voorzitter Johan de Leeuw is in april 2012 aangetreden. Beiden zijn ambitieus in het neerzetten van het Ctgb als transparante en efficiënte organisatie. Doelstellingen zijn onder meer het toetsbaar zijn als organisatie en kortere doorlooptijden voor toelatingsaanvragen.

Welk beeld hadden Johan de Leeuw en Luuk van Duijn voor hun aantreding van het Ctgb? En wat troffen zij aan? "Vanuit mijn eerdere functies kende ik het Ctgb al enigszins", antwoordt Johan de Leeuw. "In 2000 is het Ctgb een zelfstandig bestuursorgaan geworden. De jaren die volgden, waren roerige tijden. Dat kwam mede door de veranderingen in de omgeving. Denk aan de verregaande Europese harmonisatie, waardoor het Ctgb een andere rol heeft gekregen. Inmiddels is het Ctgb in een wat rustiger vaarwater gekomen. Ik zie het huidige Ctgb als een organisatie die zich in de fase van adolescentie bevindt en die klaar is voor de stap naar volwassenheid."

Bedrijfsvoering

"De fase van adolescentie heeft vooral betrekking op de bedrijfsvoering", benadrukt Luuk van Duijn. "De toetsing en beoordeling van dossiers zijn van een heel hoge kwaliteit."

Johan de Leeuw vult aan: "Aanvragers waren ontevreden over de langer dan verwachte doorlooptijden. Dit willen wij nu vertalen naar een ambitie: het Ctgb gaat accommoderen wat gevraagd wordt, met kortere doorlooptijden, tegen aanvaardbare tarieven. Daarbij is het van belang dat wij onze klanten een goede voorspelling kunnen geven voor wat betreft de doorlooptijd. Wij weten

dat dit belangrijk is voor de industrie."

De kortere doorlooptijden zullen worden gerealiseerd door een verbeterde efficiëntie. Een goed doortimmerde planning, met ondersteuning vanuit ICT, speelt hierin een belangrijke rol. "Een deel van ons werk is planbaar, maar een deel ook niet", legt Johan de Leeuw uit. "Toch willen wij zo plannen, dat onze beoordelaars hun werkzaamheden zoveel mogelijk kunnen clusteren, omdat dit het meest efficiënt is."

Spanningsveld

Voor het Ctgb is er een zeker spanningsveld tussen de wetenschappelijke aard van de werkzaamheden en het bedrijfsproces, dat een productieproces is, aldus Luuk van Duijn. "Onze taak is het beoordelen of risico's aanvaardbaar zijn. Er is altijd een spanningsveld tussen iets helemaal zeker weten en iets aanvaardbaar achten. Dat spanningsveld geldt zeker voor wetenschappers, voor wie doorgaans het beste nog niet goed genoeg is. Onze medewerkers ervaren het toelaten van een toepassing als een enorme verantwoordelijkheid."

Duidelijkheid bieden is een belangrijke ambitie van het Ctgb, legt Johan de Leeuw uit. "We willen eenduidig zijn in de antwoorden die we geven op vragen van de aanvragers. In het verleden gebeurde dat niet

Plan van aanpak

Een internationale visitatiecommissie heeft de kwaliteit van het werk van het Ctgb beoordeeld. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanbevelingen. Deze heeft het Ctgb vertaald naar een plan van aanpak, dat te vinden is op de website van het Ctgb (www.ctgb.nl) onder Organisatie (Internationale Visitatie). Belangrijke doelstellingen zijn:

- Meer duidelijkheid bieden over besluitvorming, zoals een uitgebreidere toelichting op de elementen gebaseerd op expert judgement.
- Meer ruimte creëren voor intercollegiale toetsing.
- Regelmatige in-companytrainingen voor de wetenschappelijke beoordelaars.
- Medewerkers stimuleren actief te zijn in de wetenschappelijke gemeenschap.
- Dialoog opzoeken met collega-autoriteiten over het toelatingsproces en de concrete beoordeling.
- Strakker sturen op gebruikmaking van Europese formats voor beoordelingen.

altijd in discussies over moeilijke kwesties in een toelatingsaanvraag. Daarom is het plan opgevat dat beoordelaars bij twijfel en discussie rechtstreeks in overleg kunnen met een collegelid dat specifieke deskundigheid heeft over het betreffende onderwerp. Om zo sneller helderheid te hebben in bepaalde kwesties en wij de aanvrager een duidelijk antwoord kunnen geven."

Luuk van Duijn illustreert met een voorbeeld: "Een deel van ons werk betreft berekeningen met een duidelijke uitkomst, die getoetst wordt aan het Europese toetsingskader. Maar een deel betreft ook expert judgement, waarbij de beoordelaar op basis van gegevens een inschatting moet maken. Bij twijfel kan een beoordelaar nu een college-

Johan de Leeuw en Luuk van Duijn

Johan de Leeuw is voorzitter van het Ctgb sinds april 2012. Na zijn studie in Wageningen heeft hij een politieke en ambtelijke carrière gevolgd. Hij was onder meer Tweede Kamerlid voor het CDA, directeur-generaal op het ministerie van Landbouw, directeur-generaal van de VWA en secretaris-generaal op het ministerie van SZW. Op dit moment heeft hij twee hoofdfuncties: collegevoorzitter van het Ctgb en TOP-consultant Algemene Bestuursdienst.

Luuk van Duijn is sinds januari 2013 secretaris/directeur van het Ctgb. Hij heeft een wetenschappelijke achtergrond en studeerde in Utrecht en Wageningen. Hij heeft lang bij het ministerie van Landbouw gewerkt, waar hij diverse functies heeft bekleed, zowel beleidsfuncties als in de uitvoering. Voor zijn aanstelling bij het Ctgb was hij hoofd beleidscontrol van het directoraat generaal Agro.

Johan de Leeuw: "In ons streven naar transparantie zoeken wij de dialoog op, maar de onafhankelijkheid van het Ctgb moet onomstreden zijn."

Luuk van Duijn: "Onze medewerkers ervaren het toelaten van een toepassing als een enorme verantwoordelijkheid."

en transparantie

Onlangs organiseerde het Ctgb voor de tweede keer een relatiedag. Deze werd bezocht door ruim 180 gasten en 50 medewerkers.

lid raadplegen. Wordt uiteindelijk een beslissing genomen, dan worden de afwegingen hiervoor helder opgeschreven."

Dit laatste is mede ingegeven door het recente onderzoek en de aanbevelingen van een internationale visitatiecommissie. "Deze commissie constateerde dat ons oordeel de toets der kritiek kan doorstaan, maar dat niet alle afwegingen die wij als Ctgb maken goed herleidbaar zijn. Daarom willen we deze afwegingen nog duidelijker opschrijven en het zo beter uitleggen aan de buitenwereld."

Transparant en toetsbaar

De uitvoering van het toelatingsbeleid, dus het werk van het Ctgb, krijgt veel politieke en maatschappelijke aandacht. Dat is echter niet van invloed op de keuzes die het Ctgb maakt in de toelatingsprocedures, benadrukt Johan de Leeuw: "Ik besef dat men het gevoel kan hebben dat de departementen zich de laatste tijd meer bemoeien met het Ctgb. Maar er is absoluut geen sprake van inmenging. Uiteraard zoeken wij de dialoog wel op, in ons streven naar toetsbaarheid en transparantie. Maar de onafhankelijkheid van het Ctgb moet onomstreden zijn."

Een belangrijke ambitie van het Ctgb is dat zij als organisatie transparant en toetsbaar wil zijn. "In het kader hiervan is het Ctgb dit voorjaar onderzocht door een internationale visitatiecommissie", vertelt Luuk van Duijn. "Dit is gebeurd op initiatief van het Ctgb zelf, voortkomend uit een aanbeveling uit een eerdere evaluatie door PriceWaterhouseCoopers. Het Ctgb heeft zelf een voorzitter gezocht, die vervolgens geheel onafhankelijk een commissie heeft samenge-

steld van deskundigen uit de diverse Europese lidstaten."

Het Ctgb is de eerste toelatingsinstantie in Europa die dit heeft gedaan. Inmiddels heeft de visitatiecommissie haar bevindingen gerapporteerd. Dit heeft het Ctgb vertaald naar een plan van aanpak, dat eind augustus naar de staatssecretarissen is gestuurd. De belangrijkste punten hieruit vindt u in het kader op pagina 2.

Openbaarheid studies

Een discussiepoint is de openbaarheid van studies. De industrie heeft in principe geen bezwaar tegen deze openbaarheid, op voorwaarde dat de concurrentie hier geen misbruik van kan maken. Zo heeft Nefyto-deelnemer Bayer een reading room ingericht, waar milieu-organisaties op hun verzoek volledig inzage konden krijgen in de toelatingsdossiers van imidacloprid.

"In het kader van de Europese regelgeving maken wij als Ctgb veel openbaar", legt Luuk van Duijn uit. "Wij publiceren onze besluiten en voorzien deze van een uitgebreide toelichting. Voor de industrie ligt daar niet zozeer het probleem. Maar wel met een volgende stap: het openbaar maken van onderliggende studies. Met het oog op de concurrentie maakt de industrie daar bezwaar tegen. Milieubewegingen vinden dat alles openbaar moet zijn. Onze basishouding is: maak zoveel mogelijk openbaar, binnen de grenzen van de wet- en regelgeving. Over waar precies die grens ligt, is nu discussie. Deze kwestie ligt nu bij de rechter."

Johan de Leeuw vult aan: "We verwachten van de industrie een actieve houding op dit terrein, het is immers ook in haar belang. Komt het zo ver dat een deel van de onderliggende studies openbaar moet wor-

den gemaakt, dan heeft het Ctgb een verzoek aan de industrie: geef in het dossier aan welke studies wel en welke niet openbaar mogen worden gemaakt. De industrie moet als eerste die afweging maken."

Toekomst

Hoe ziet het Ctgb haar toekomst? "Als toelatingsinstantie zit het Ctgb binnen Europa in de top", constateren Luuk van Duijn en Johan de Leeuw. "Vanuit die positie willen wij binnen Europa een belangrijke rol spelen. Dat betreft twee sporen: het beoordelen van zonale toelatingsaanvragen en het bijdragen aan de ontwikkeling van guidance documents. Dat laatste betreft de klassieke chemische middelen, maar zeker ook de nieuwe, biologische middelen. Voor deze middelen zijn nog geen Europese guidance documents. Het Ctgb heeft het voornemen hier een belangrijke bijdrage aan te leveren." ■

In het kort

- De ambitie van het Ctgb is: accommoderen wat gevraagd wordt, met kortere doorlooptijden, tegen aanvaardbare tarieven.
- Als organisatie wil het Ctgb transparant en toetsbaar zijn. Zo is het Ctgb in het voorjaar van 2013 bezocht door een onafhankelijke, internationale visitatiecommissie. Dit gebeurde op initiatief van het Ctgb zelf.
- Op basis van de rapportage van deze commissie heeft het Ctgb een plan van aanpak opgesteld, dat onlangs openbaar is gemaakt.
- Er lijkt steeds meer politieke en beleidsmatige inmenging te zijn in de uitvoering van het toelatingsbeleid, dus met het werk van het Ctgb. Het Ctgb vindt dat hier geen sprake van is en dat haar onafhankelijkheid onomstreden moet zijn.
- Wat betreft het openbaar maken van onderliggende studies: het Ctgb wil zoveel mogelijk openbaar maken, binnen de grenzen van de wet- en regelgeving.
- Binnen Europa wil het Ctgb een belangrijke rol spelen in het beoordelen van zonale toelatingsaanvragen en de ontwikkeling van guidance documents.

Gewasbescherming levert bijdrage aan voorkoming voedselverspilling

Wereldwijd gaat naar schatting van de FAO ruim 30 procent van de voedselproductie bestemd voor menselijke consumptie verloren. In Europa wordt jaarlijks naar schatting 90 miljoen ton voedsel verspild. Dat is exclusief landbouwkundige verliezen. In 2007 schatte Milieu Centraal de totale verliezen van de primaire agrarische productie in de voedselketen (van producent tot consument) op 30 tot 50 procent.

Zowel tijdens de productie als verder in de keten dragen gewasbeschermingsmiddelen bij aan het voorkomen dat land- en tuinbouwproducten verloren gaan. Om deze reden heeft de Europese koepelorganisatie ECPA de 'Joint Food Wastage Declaration – Every Crumb Counts' ondertekend. Zie ook www.everycrumbcounts.eu.

Staatssecretaris Dijkma stuurde medio juli 2013 (mede namens de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) een beleidsbrief Duurzame Voedselproductie naar de Tweede Kamer. Dijkma stelt in de brief dat de tijd rijp is om de verduurzaming van de voedselproductie te versnellen. Het terugdringen van voedselverspilling is daar een onderdeel van. ■

Actieprogramma Bijengezondheid

Op initiatief van staatssecretaris Dijkma is de afgelopen zomer door overheid en stakeholders hard gewerkt aan een Actieprogramma Bijengezondheid: "Ik wil het voortouw nemen om samen met iedereen die zich betrokken voelt bij bijensterfte, of beter gezegd bijengezondheid, tot een Actieprogramma bijengezondheid te komen", aldus Dijkma. Uitwerking van acties binnen de vier gekozen pijlers zal een positieve impuls gaan geven aan de conditie en overleving van bijen in Nederland. Deze vier pijlers zijn: gewasbeschermingsmiddelen, ziekten en plagen, biodiversiteit en de imkerpraktijk. Eind oktober 2013 zal het programma worden gepresenteerd aan en besproken met de staatssecretaris. Nefyto is nauw betrokken bij de uitwerking van de pijlers. ■

Hulp bij monitoring oppervlaktewater

Eén van de taken van waterkwaliteitsbeheerders is het analyseren van oppervlaktewater op de aanwezigheid van bepaalde stoffen, waaronder residuen van gewasbeschermingsmiddelen. Een dergelijke monitoring van de waterkwaliteit vereist accurate en solide chemische analyses.

Om de juistheid van de meting te bepalen, hebben de laboratoria referentie standaardverbindingen nodig van de actieve stoffen én van metabolieten van de gewasbeschermingsmiddelen. Die verbindingen waren voor de laboratoria echter niet altijd eenvoudig beschikbaar. De Europese gewasbeschermingsmiddelenindustrie, verenigd in ECPA, heeft daarom besloten de referentie standaardverbindingen beschikbaar te stellen en haar expertise aan gecertificeerde laboratoria aan te bieden. De transparantie, kwaliteit en betrouwbaarheid van monitoringgegevens van oppervlaktewater worden daarmee sterk verbeterd. ■

Dijkma: 'Heffing op gewasbeschermingsmiddelen niet wenselijk'

'Er zijn voldoende andere instrumenten beschikbaar die de risico's van gewasbeschermingsmiddelen effectief kunnen terugdringen', zo schreef staatssecretaris Dijkma begin september 2013 naar de Tweede Kamer. Bij 'andere instrumenten' denkt zij onder meer aan verplichte en vrijwillige verbreding van de teeltvrije zones, de verhoging van verplichte driftreductiepercentages, de verplichting van het gebruik van zuiveringstechnieken in de glastuinbouw en het faciliteren van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met een laag risico, zoals ook opgenomen in de Tweede Nota Duurzame Gewasbescherming. Een heffing zou, vanwege de prijs-inelasticiteit, ook een forse lastenverzwaring voor telers betekenen. Dijkma concludeert dat een heffing op gewasbeschermingsmiddelen niet wenselijk is. ■

Staatssecretaris Sharon Dijkma

Aandacht voor omwonenden

Communicatie speelt belangrijke rol

Er is momenteel veel aandacht voor omwonenden van percelen waar gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast. Zo presenteert de Gezondheidsraad binnenkort een rapport waarin zij een blootstellingsonderzoek adviseert. De praktijk bewijst dat goede communicatie tussen teler en omwonenden een belangrijke rol speelt.

Tot nu toe is steeds aangenomen dat als het veilig is voor toepassers het ook veilig is voor onwonenden.

“Het is goed dat er aandacht is voor omwonenden en omstanders”, zegt Jo Ottenheim, secretaris van Nefyto. “Een deel van de samenleving maakt zich hierover zorgen. Daar hebben wij als industrie begrip voor en wij vinden dat je deze gevoelens serieus moet nemen. Wij denken zelf niet dat er echte risico's zijn voor deze groepen, mede omdat in het toelatingsonderzoek de veiligheid voor de toepasser wordt opgenomen. Maar het is goed dat de blootstelling van omwonenden en omstanders wordt onderzocht. Dan komt er duidelijkheid.”

Nefyto is een uitgesproken voorstander van voorlichting en communicatie, benadrukt Jo Ottenheim. “Hier ligt vooral een taak voor de agrarische sector zelf, die wij hierin graag willen ondersteunen. Wij zijn hierover in gesprek met LTO Nederland. Zo wordt gesproken over het gezamenlijk ontwikkelen van een brochure voor telers, waarin hen handvatten wordt geboden voor de communicatie met omwonenden.”

Europese methode

De vraag over de veiligheid van omwonenden, maar ook van omstanders en passanten die niet beroepsmatig in de buurt zijn, speelt zowel op nationaal als Europees niveau. Van oudsher liften omwonenden en omstanders mee in het deel van het toelatingsonderzoek dat de veiligheid van de toepasser betreft. Omdat de toepasser een hogere blootstelling heeft, is het uitgangspunt steeds geweest: als het veilig is voor de toepasser, dan is het ook veilig voor omstanders en omwonenden.

De laatste jaren komen er vanuit de samenleving vragen of dit ook daadwerkelijk zo is. Zo zijn er groepen die hiervoor aandacht vragen. In Nederland is dat bijvoorbeeld de stichting Bollenboos, geïnitieerd in Drenthe door omwonenden van percelen waar lelies worden gekweekt.

Omdat de discussie in andere landen al langer speelt, is EFSA gestart met de ontwikkeling van een Europese methode voor de beoordeling

van risico's voor langdurige blootstelling van omwonenden. Deze methode is nog niet klaar.

Gezondheidsraad

In april 2011 hebben de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie aan de Gezondheidsraad advies gevraagd over eventuele gezondheidsrisico's voor omwonenden van percelen waar gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast. Dat heeft geresulteerd in een concept-rapport opgesteld door een commissie van deskundigen, dat in juli 2013 is gepresenteerd.

In dit concept-rapport concludeert de commissie dat er is geen hard bewijs is voor gezondheidsrisico's voor omwonenden, maar dat er wel aanwijzingen zijn dat zij risico's kunnen lopen door het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen. Dit vindt de commissie voldoende reden voor een onderzoek naar de mate waarin omwonenden

zijn blootgesteld aan deze middelen. Naar aanleiding van de uitkomsten van dit blootstellingsonderzoek kan worden besloten of onderzoek naar gezondheidseffecten nuttig is en hoe dit eruit moet zien.

Toelatingsprocedure

Omdat het nog even zal duren voordat het voorgestelde blootstellingsonderzoek duidelijkheid verschaft, stelt de commissie voor om alvast maatregelen te nemen. Deze liggen op het vlak van de toelatingsprocedure en de agrarische praktijk.

Wat betreft de toelatingsprocedure: in afwachting van de Europese methode ontwikkeld door EFSA, stelt de commissie voor om de bestaande Duitse en Britse methoden te hanteren. De commissie adviseert om ook de reeds toegelaten middelen hierop te beoordelen. Nederland beoordeelt al wel de risico's voor omwonenden van kassen met een nationale methode. De commissie vindt het raadzaam om deze methode te incorporeren in de methode die EFSA ontwikkelt of deze in elk geval Europees te harmoniseren.

Communicatie

De andere maatregelen die de commissie voorstelt, betreffen de agrarische praktijk. Zij denkt daarbij onder meer aan het bevorderen van geïntegreerde gewasbescherming, een informatieloket voor burgers en versterkte handhaving door inspecties.

Volgens de commissie zou de agrarische sector actiever en beter kunnen communiceren met omwonenden over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en verder werken aan technische oplossingen om spuitniveau te verminderen.

Van de industrie verwacht de commissie dat zij haar voorlichting en innovatie mede richt op beperking van risico's voor omwonenden. “Op dat vlak gebeurt al het nodige”, merkt Jo Ottenheim op. “Beperking van drift heeft al geruime tijd de aandacht van de industrie. Met als voornaamste doel de emissie naar

het oppervlaktewater te beperken, maar dit is tegelijk gunstig voor omwonenden en omstanders. Driftbeperking gebeurt onder meer door de ontwikkeling van geavanceerde spuitapparatuur. Ook formuleringen dragen hieraan bij. Denk aan middelen in granulaatvorm en aan zaadbehandeling. Hier is geen sprake van drift.”

De commissie geeft aan dat omwonenden ook zelf maatregelen kunnen nemen om blootstelling te verminderen. Bijvoorbeeld het sluiten van ramen tijdens een bespuiting en niet in de tuin gaan zitten kort na een bespuiting. Ook Nefyto vindt dat omwonenden zelf een actieve rol kunnen spelen. “Voor telers moet het ook praktisch te doen zijn om hun burens te informeren over bespuitingen”, legt Jo Ottenheim uit. “Immers, door wisselende weersomstandigheden zijn bespuitingen niet altijd goed planbaar.”

In Groot-Brittannië wordt al langer werk gemaakt van goede communicatie tussen agrariërs en omwonenden. De ervaringen daarmee zijn positief, weet Jo Ottenheim.

“Dit is het project Good Neighbour Initiative, waar ook de Britse zusterorganisatie van Nefyto bij betrokken is. Hieruit blijkt dat goede communicatie zeer effectief is. In Nederland zouden we dit voorbeeld zeker kunnen volgen.” ■

Jan van Aartrijk: 'Goede communicatie loont'

In Nederland is het met name de lelieteelt in de noordelijke provincies die omwonenden heeft aangezet tot acties. “Mede hierdoor is de veiligheid van omwonenden in zijn algemeenheid op de agenda gezet”, zegt Jan van Aartrijk, plaatsvervangend directeur van de KAVB (Koninklijke Algemeene Vereniging voor Bloembollencultuur).

De lelieteelt buiten de traditionele gebieden in het westen is vrij nieuw in Nederland. “In het westen was er twintig jaar geleden veel publiciteit over de veiligheid van omwonenden”, weet Jan van Aartrijk. “De telers hebben dat toen goed opgepakt. Zij hebben contact gezocht met de omwonenden, uitleg gegeven en houden waar mogelijk rekening met hun burens. Daardoor is een andere sfeer ontstaan. Het bewijst dat communicatie goed werkt. Dit zouden

Jan van Aartrijk: “Ervaringen in het westen van het land bewijzen dat communicatie met omwonenden goed werkt.”

de telers in de nieuwe leliegebieden ook moeten doen.”

LTO Nederland werkt momenteel aan een protocol voor communicatie met omwonenden met betrekking tot bespuitingen. “Dan moet iedereen zich daaraan houden”, aldus Jan van Aartrijk. “Natuurlijk, het is extra werk in een drukke periode voor de teler. Maar het loont zonder meer.” De KAVB staat achter het advies van de Gezondheidsraad om nader onderzoek te doen. “Daar zullen wij onze volledige medewerking aan verlenen.”

Overigens heeft de KAVB plannen om het teeltsysteem van de lelies ingrijpend aan te passen. “Wij denken aan een scheiding tussen de teelt van uitgangsmateriaal en eindproduct. Ook de mogelijkheid om de teelt van de vollegrond naar containers te brengen wordt serieus bekeken. Dat zal het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen drastisch verminderen.”

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 3 | SEPTEMBER 2013 | JAARGANG 19 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto (Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie), belangenorganisatie voor de Nederlandse agrochemische industrie. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800.

REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | t (070) 750 31 00 | f (070) 354 46 31 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem

ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE Fred Meijer, Certis, ibulb, KAVB, Rijkssoeverheid, Yusuf Cekić (CKC Fotografie) DRUK JP Offset, Duiven

VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833